

50317

**NİĞDE VE KAYSERİ İLLERİ
TAVUKÇULUK İŞLETMELERİNİN
YAPISAL ÖZELLİKLERİ, EKONOMİK DURUMLARI,
SORUNLARI VE ÇÖZÜM YOLLARI**

Mevlüt NOYAN

M.K.Ü
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ZOOTEKNİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

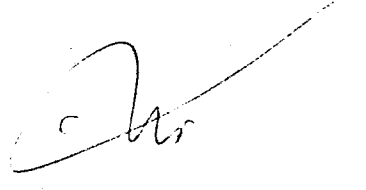
ANTAKYA
MAYIS-1996

M.K.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Zootekni Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

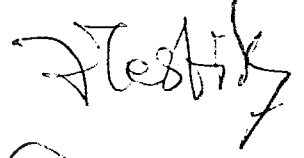
Başkan

:Prof.Dr.Haluk İPEK

Üye

: Prof.Dr.Ahmet TESTİK

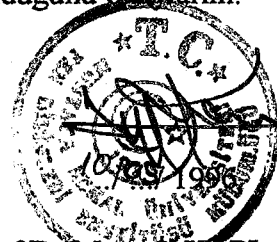
Üye

: Yrd.Doç.Dr.Ömer CAMCI

Kod No: 003

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof.Dr.Mustafa KAPLANKIRAN
Enstitü Müdürü

	Sayfa
İçindekiler	I
Çizelge Listesi	II
Öz	III
Abstarct	IV
1. GİRİŞ	1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	5
3. MATERYAL ve YÖNTEM	10
3.1. Materyal	10
3.2. Yöntem	12
3.2.1. Anket Öncesi Uygulanan Yöntem	12
3.2.2. Anket Aşamasında Uygulanan Yöntem	12
3.2.3. Anket sonucunda Uygulanan Yöntem	12
4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA	13
4.1. Üretim İle İlgili Bilgiler	13
4.2. Yetiştirici İle İlgili Bilgiler	18
4.3. Kümes ve Diğer Yapılar İle İlgili Bilgiler	20
4.4. İşletme Ekonomisi ve Üretimle İlgili Bilgiler	23
4.5. Üretici Sorunları ile İlgili Bilgiler	26
4.5.1. Karma Yem	26
4.5.2. Hastalık	27
4.5.3. Damızlık Materyal	28
4.5.4. Kalifiye İşçi	28
4.5.5. Barınak ve Ekipman	29
4.5.6. Organizasyon ve Pazarlama	29
4.5.7. Kredi	30
5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER	31
5.1. Karma Yem	32
5.2. Hastalık	32
5.3. Damızlık Materyal	33
5.4. Kalifiye İşçi	33
5.5. Barınak ve Donamın	33
5.6. Organizasyon ve Pazarlama	34

5.7.	Kredi	34
6.	ÖZET	35
7.	SUMMARY	36
8.	KAYNAKLAR	37
9.	TEŞEKKÜR	30
10.	ÖZGEÇMİŞ	40

ÇİZELGE LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 1. Hayvansal Protein Üretim Etkenliği Bakımından Çeşitli Hayvan Türlerinin Karşılaştırılması	2
Çizelge 2. Farklı Büyüklükteki Yumurtacı İşletmelerde Kümes Sayıları	14
Çizelge 3. İşletmelerin Kuruluş Yılları	14
Çizelge 4. Farklı Büyüklükteki İşletmelerin Isıtma Yöntemleri	15
Çizelge 5. Broiler İşletmelerinin Büyüklükleri ve Kullandıkları Altlık Çeşidi	16
Çizelge 6. Broiler İşletmelerinin Büyüklükleri ve Ölüm Oranı Arasındaki İlişkiler	16
Çizelge 7. Önceki Dönemlerde Kullanılan Yumurtacı Hibritler	17
Çizelge 8. Günümüzde Kullanılan Yumurtacı Hibritler	17
Çizelge 9. Yetiştiricilerin Tahsil Durumları ve İşletme Büyüklükleri	18
Çizelge 10. Bakıcıların Tahsil Durumları	19
Çizelge 11. Kümesler ait Bazı Değerler	21
Çizelge 12. Farklı İşletmelerde Yalıtım Kullanımı	21
Çizelge 13. Kümes Yapılarına ait Bazı Değerler	22
Çizelge 14. Farklı Büyüklükteki İşletmelerde Havalandırma Yöntemleri	22
Çizelge 15. İşletmelerin Yerleşim Merkezine Uzaklıkları	24
Çizelge 16. İşletme Büyüklükleri ve Pazarlama Yöntemleri	25
Çizelge 17. İşletmelerde Gübrenin Değerlendirilme Şekli	25

ÖZ

Bu çalışmada, Niğde ve Kayseri illerinde bulunan tavukçuluk işletmelerinin mevcut durumları, teknik özellikleri ve sorunları üzerinde durulmuş, yetiştiriciye yardımcı olabilecek çözüm yolları sunulmuştur.

Niğde ilindeki tavukçuluk işletmesi Kayseri iline göre daha azdır. Kayseri ilinde üreticilerin kurduğu üretici birlikleri önemli rol oynamaktadır. İşletmelerde dış kaynaklı hibritler yetiştirilmekte, çalıştırılan işçilerin pek çoğunun deneyimsiz olduğu, havalandırmanın yetersiz olduğu, yumurta ve tavuk eti fiyatlarındaki istikrarsızlığın üreticiyi tedirgin ettiği, yem fiyatlarında ve ilaç fiyatlarındaki aşırı artışların üreticiyi zor durumda bıraktığı görülmüştür.

Sonuç olarak; daha verimli bir yetiştiricilik ve tavukçuluğun gelişmesi için konuyla ilgili bir dizi teknik ve ekonomik tedbir alınmalıdır. Pazarlama konusunda ise mevcut organizasyonlar geliştirilerek daha iyi bir organizasyona gidilmelidir.

ABSTRACT

Determining the structural and technical characteristics, economical situations and problems of poultry farms which are actively in business in Niğde and Kayseri cities, province some suggestions in order to overcome these problems are aimed in this study.

Niğde city has got little poultry farms than Kayseri city. Farmers set up organization which is production and marketing so important their future life.

The poultry farms which have been surveyed have bred the exotic hybrid types. However employed unexper forced workers. Eggs and chicken meat were found cheap. Poultry farmers have got a lot of problems which hygenic conditions and ventilation of poultry houses are inadequate. The main constraints of producers are focused on concentrate feed production, diseases, financial shortage in production.

All things considered in this study technical and economical measures. It should be taken by the poultry farmers for a more productive and improved poultry production in the future.

1. GİRİŞ

Türkiye bir tarım ülkesi olmasına ve gıda bakımından kendi kendine genel olarak yeterli ülkelere biri olarak kabul edilmesine rağmen, tarımsal gelişmişlik tatmin edici durumda değildir. Bunun başlıca nedeni hayvancılığın yeterli düzeyde gelişmemiş olmasıdır. Ancak, Türkiye tavukçuluğundaki gelişmelerin hayvancılık sektörünün diğer dallarına göre çok daha iyi bir durumda olduğu kabul edilmektedir. Halihazırda, fert başına ortalama yıllık tavuk ürünleri tüketim düzeyleri 120 adet yumurta ve 7 kg tavuk eti dolayında olup, A.B.D'nin 40 kg, Avrupa Birliği ortalamasının 17 kg, İsrail'in 45 kg düzeyinde kanatlı eti ve 250-350 adet arasında değişen yumurta tüketim düzeyleri ile karşılaştırıldığında oldukça yetersiz düzeyde olduğumuz görülmektedir. Kırmızı et ve süt tüketimimizde çok farklı bir durumda değildir (TÜRKOĞLU, 1995). Fert başına günlük hayvansal protein tüketimimiz 20 g dolayında olup, kaliteli ve dengeli bir beslenmenin sağlanabilmesi bakımından gerekli olan 35 g'lık seviyenin oldukça gerisindedir (DİE VI.BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI). Gelişme azmi içerisinde olan bir ülke olarak hayvansal protein tüketimimizi bir an önce arttırmak, sağlıklı ve yüksek beyin gücüne sahip nesiller yetiştirerek bilgi çağına ayak uydurmak ve böylece AB içerisinde saygın bir yere sahip olmak en büyük hedeflerimizden biri olmalıdır. Bu nedenle ülkemizde hayvancılık ve özellikle tavukçuluğun geliştirilmesine daha fazla önem verilmelidir. Zira mevcut yem kaynakları en hızlı ve en etkin bir şekilde tavukçuluk yapılarak hayvansal ürünlere çevrilebilmektedir. Çizelge 1'de verilen değerler incelendiğinde 1 kg et proteini üretimi için broiler üretiminde 21.5 kg, sığır üretiminde ortalama 100 kg, domuz yetiştiriciliğinde 69 kg, hindi besiciliğinde 22.2 kg yeme ihtiyaç duyulmaktadır. 1 kg yumurta proteini üretimi için ise 20 kg yem gerekmekte olup, verilen bu değerler hayvansal ürün tüketiminin esas nedeni olan hayvansal protein alımının artırılabilmesi bakımından tavukçuluğun çok büyük avantajlar ortaya koyduğunu göstermektedir. (TÜRKOĞLU, 1995) Hayvansal protein üretim etkinliği bakımından çeşitli hayvan türlerinin karşılaştırılması Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1.Hayvansal Protein Üretim Etkenliği Bakımından Çeşitli Hayvan Türlerinin Karşılaştırılması (TÜRKOĞLU ve Ark., 1995).

Hayvan Türü	1kg Canlı Ağırlık için Yem Tük (kg)	Kesim Ran. (%)	1kg Et için Tük. Yem (kg)	1kg Et Pro. Üretimi için Yem.Tük. (kg)
Tavuk				
Broiler	2	73	4.0	21.5
Sığır				
Eks.Eks.	8	64	14.5	107
Ekstra	8	62	15.1	101
1.sınıf	8	60	15.7	95
Domuz	4	72	7.0	69
Hindi	2.6	80	4.5	22.2

Diğer taraftan Türkiye'nin nüfusu 62 milyon dolayında olup, 2005 yılında 75 milyona ulaşacağı öngörülmektedir. Ayrıca halihazırda % 55 dolayında olan kentsel nüfus 2005 yılında % 70'lere yükseleceği ve dolayısıyla tüketici nüfusun daha da fazla artacağı varsayıldığından hayvansal ürünler talebinde buna paralel olarak artacağı beklenen bir durumdur.(TÜRKOĞLU ve Ark.1995).

Ülkemiz tavukçuluğunda modern anlamda yapılan ilk çalışmaların 1930 yılında Tavukçuluk Araştırma Enstitüsünün kurulması ile başlamış olduğunu görüyoruz. Bununla birlikte tavukçuluğun teşviki planlı dönemle birlikte başlamıştır. Teşvikler tavukçulukla ilgili yatırımlara kredi verilmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir.Ayrıca 1950'li yıllarda yurt dışından ithal edilen hibrit çeşitlerinin getirilmeside teşvik kapsamında ele alınmış ve 1970'li yılların sonlarına doğru bazı tavukçuluk işletmeleri üretim, damızlık kümesler, kuluçkahane, yem üretimi, kesim tesisleri ve pazarlama hizmetleri oluşturarak ve çiftçilerle sözleşme yaparak daha modern ve entegre işletmeler kurmaya başlamışlardır.

1980 yılından sonra başlayan serbest piyasa ekonomisi ile birlikte ihracat imkanları artmış ve bunun sonucu olarak üretimde daha belirgin artışlar olmuştur. 1990-1994 yıllarını kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma

Planına geldiğimizde ise çok daha farklı durumların ortaya çıktığı gözlenebilir.

Örneğin üretim artışına bağlı olarak ihracatımızın devamlılık göstermesi ve yurt içinde tavukçuluk ürünlerine olan talebin yetersiz kalması üretimde fazlalıklar meydana getirmiş olması, bunun sonucunda da tavukçuluk işletmelerini önemli ekonomik krizlerle karşı karşıya kalmasına neden olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmalar genel olarak hayvansal ürün artışlarının planlı dönemlerde ön görülen hedeflerin oldukça gerisinde kaldığını göstermiştir. Birinci kalkınma planındaki % 5.6'lık hedef % 2.6, dördüncü plandaki % 4.7'lik hedef ise % 4 düzeyinde gerçekleşmiştir (ÖZTÜRK,1993). 1992 yılı verilerine göre ülkemizde sırasıyla yılda tavuk eti tüketimi 6 kg/kişi ve yumurta tüketimi 100-110 adet/kişi'dir. Gelişmiş ülkelerde bu rakamlar ortalama olarak tavuk etinde yılda 25-50 kg/kişi, yumurtada ise 250-400 adet/kişi'dir (ÖZTÜRK,1993). VI. Plan döneminde yumurta ihracatımızın toplam üretimimiz içindeki payının yıllara göre % 5-15 arasında değişebildiği bildirilmektedir. Altıncı Beş Yıllık Plan döneminde yıllık ortalama ihracatımızın üretimin % 10'u kadar olması hedeflenmiştir. Ülkemizde ithalat bakımından en başta gelen kalemlerden birisi damızlık civciv ve damızlık yumurta teminidir. Damızlık yumurta ithalatımız yıllara göre dalgalanmalar göstermiştir. Sofralık yumurta ithalatımız ise 1989 yılından itibaren son bulmuştur.

Ülkemizde özellikle tavuk etinde ithalat söz konusu olmamakla birlikte hükümet politikaları gereği yurt içi fiyatlarda görülen artışları düzenlemek amacıyla ithalat yapılmaktadır. Ayrıca ihracatımızda bütün olarak tavuk eti pazarlaması görülmekte ithalatta ise tam tersi parçalanmış tavuk eti alımının olduğu gözlenmektedir. VI. planda tavuk eti ihracatımızın toplam üretim içindeki payının % 2 olduğu bildirilmektedir. Bu rakamın yeterli olmayışında ülkemiz piliç eti üretim endüstrisinin yeterince entegre olamayışı, yeter miktarda yeter kalitede standart tavuk eti üretiminin sağlanamaması bakımından büyük engel oluşturduğu bildirilmektedir. Plan döneminde piliç eti üretim endüstrimizde entegrasyon seviyesinin yükseltilmesi hedeflenmektedir.

1993 yılı itibarıyla kanatlı eti, yumurta ve kırmızı et üretim miktarları sırasıyla; 390.000, 485.000 ve 730.000 ton olarak bildirilmektedir. Bu ürünlerin 2005 yılı yılı üretim tahminleri ise 691.000, 711.000 ve 1.189.000 ton olarak hesaplanmaktadır. 2005 yılına kadar kırmızı et açığının yıllık 100.000 tona

çıkacağı bildirilmektedir. Buna karşılık yumurta ve tavuk eti üretiminin ithalata gerek kalmaksızın dengede kalacağı tahmin edilmektedir.

Sektördeki gelişmeler tüm bölgeleri aynı düzeyde etkilememekle birlikte; yıldan yıla işletme sayı ve kapasitesinde önemli artış sağlamıştır. Başlangıçta yumurta tavukçuluğunda orta büyüklükte kapasite olarak belirlenen 4000-5000'lik kümesler yerini 10.000-15.000 kapasiteli veya daha büyük kapasiteli kümeslere bırakmıştır. İşletme sayılarının ve kapasitelerinin artmasında Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (KKDF) ve Devlet Planlama Teşkilatınca (DPT) verilen desteklemeler önemli olmuştur. Destekleme kalkınmada önceliklilik durumuna göre, yatırım tutarının %25-40'ının geri ödenmesi suretiyle yapılmaktadır.

İç Anadolu Bölgesinde tavukçuluk , ülkemiz tavukçuluğu içinde gelişme bakımından 3. sırada yer aldığını söyleyebiliriz (TESTİK,1988). Niğde ve Kayseri illerinin İç Anadolu Bölgesinin diğer merkezleriyle olan yakınlıkları ve sözü edilen illerin diğer illere ulaşım imkanlarının çok iyi olması özellikle pazarlama yönünden büyük bir avantaj sağlamaktadır. Yine bu illerimizin Coğrafi konum itibarıyla Doğu Anadolu bölgemize yakın olması kendilerine pazar yönündende bir avantaj sağlamaktadır. Bunların yanısıra bölgenin kırsal kesimlerinden sürekli olarak bölge dışına veya şehir merkezlerine sürekli bir göç vardır. Tavukçuluk işletmeleri vasıtasıyla oluşacak istihdam imkanlarıyla bölgedeki göçün önüne bir derecede de olsa geçmek mümkündür. Sözü edilen bu iki ilimizde özellikle Kayseri'de her geçen gün sanayi kuruluşlarının artıyor olması ve ticaret alanında görülen gelişmeler bu iki ilimizde tavukçuluğun ciddi bir şekilde ele alınmasını gerektirmektedir. Zira 1985 yılından itibaren uygulanan teşviklerle yöredeki Tavukçuluk işletmelerinin % 64.29'u kurulmuştur.

Bu araştırmada: Niğde ve Kayseri illerindeki tavukçuluk işletmelerinin mevcut durumları, yapısal özellikleri ve ekonomik durumlarının bir anket çalışması ile incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırma ile işletmelerde görülebilecek aksaklıkların ve aksaklıkların giderilmesi için gerekli önerilerin neler olabileceğinin belirlenmesi çalışmanın hedefleri içinde düşünülmüştür.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Niğde ve Kayseri illerinde konumuzla ilgili herhangi bir çalışma bulunamamıştır.

Akdemir (1987), yaptığı araştırmada, Adana-İçel merkez ilçeleri ile diğer ilçe ve bucaklarda faaliyet gösteren toplam 61 işletmenin yapısal ve ekonomik özelliklerini ve üreticilerin yumurta ve etlik piliç pazarlamasında karşılaştıkları sorunları ele almıştır. İşletmelerin sermaye ve işgücü verimliliği ile yumurta ve etlik piliç maliyetleri açısından büyük farklılıklar olduğunu tespit etmiştir. Bu farklılığın, işletme büyüklüğünden, uygulanan farklı üretim tekniklerinden ve işletmelerin pazar şartlarını değerlendirmedeki başarılarından kaynaklandığını ortaya koymuştur.

Testik (1988) yaptığı araştırmada, Adana, Gaziantep, Kahramanmaraş, İçel ve Hatay illerindeki toplam 211 yumurtacı tavuk işletmesinin kapasitelerini, teknik özelliklerini, üreticilerin sorunlarını ve alınması gereken tedbirleri ele almıştır. Araştırma sonucunda, araştırma yapılan illerde toplam 842.116 tavuk varlığı tespit edilmiştir. İşletmelerin % 89.1'inin 5.000'den az, % 2.84'ünün 5.000-20.000 arasında, % 8.06'sinin ise 20.000'den büyük kapasiteli işletme olduğunu, çoğunlukla dış kaynaklı hibrit yetiştirildiğini, deneyimsiz işçi çalıştırıldığını, verimle ilgili kayıtların tutulduğunu ancak; sağlık koşullarına pek riayet edilmediğini ve kümeslerin havalandırılmalarının yetersiz olduğunu belirtmiştir. Üreticilerin temel sorunlarının yem, damızlık materyal, pazarlama, işçilik, kredi sorunu olduğunu ve bu sorunların çözümü için yetiştiriciler, yem üreticileri, damızlıkçı ve kuluçkacı işletmeler, pazarlamacılar ve konu ile ilgili kamu kuruluşları arasında iyi bir organizasyon ve koordinasyon kurulmasını, üretim ve pazarlama zincirlerinin kuvvetlendirilmesini, damızlık materyal, yem, işçilik ve hastalıklarla mücadele gibi sorunların çözülmesini, kümeslerin tecrit ve havalandırılmasına özen gösterilmesini, işletmelerin teknik eleman ihtiyacının karşılanmasında, devlet ve özel sektörün işbirliği yapmasını önermiştir.

TESTİK (1989), yaptığı araştırmada, Çukurova Bölgesindeki broiler işletmelerinin sayı, kapasite, teknik özellikleri ve sorunları üzerinde durmuştur. Çalışma sonucunda 5 il ve 43 ilçede tespit edilen toplam 291 işletmenin

207'sinin İçel, 46'sinin Adana, 18' inin Hatay, 17'sinin Gaziantep, 3'ünün ise Kahramanmaraşta faaliyet gösterdiğini tespit etmiştir. Bölgedeki işletmelerin % 78.35'ini 5.000'den aşağı küçük kapasiteli, % 14.09'unu 5.000-10.000 arasında orta kapasiteli, % 7.56'sını ise 10.000'in üzerinde büyük kapasiteli işletmeler oluşturmaktadır. İşletmelerin büyük çoğunluğunun 1-10 dekar arasında araziler üzerinde kurulduğu, kümeslerde çatı malzemesi olarak kiremit, eternit ve çinko kullanıldığı, duvar malzemesi olarak hemen hemen tüm kümeslerde briket kullanıldığı belirtilmiştir. Kümeslerin tecrit, havalandırma ve kuruluş yeri gibi hususlar bakımından hatalı veya yetersiz olduğu, işletmelerde çoğunlukla yarı otomatik yemlik ve tam otomatik suluklar kullanıldığı, işletmelerin hepsinde dış kaynaklı hibritlerin kullanıldığı ancak beklenen verimlerin alınmadığı belirtilmiştir. Ülke genelinde görülen sorunlar damızlık materyal, yem, hastalık vs. bölgedede önemli olduğu belirtilmiştir. Hatay ilindeki işletmelerde de kullanılan yemlikler yarı otomatik tipte sulukların ise tam otomatik tipte olduğu belirtilmiştir. İşletmelerde hepsi içeride hepsi dışarıda sistemi uygulanmaktadır. Etlik piliç üretiminde hubbard, rose ve hybro dış kaynaklı ticari hibritleri oluşturmaktadır. Altlık olarak rende talaşı ve yer fıstığı kabuğu kullanıldığı belirtilmiştir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda Newcastle aşısının yapıldığı, bazı işletme sahiplerinin ise hiç aşı yaptırmadığı, Yemden yararlanmanın ise 2.5-3.0, yaşama gücünün % 95-97 olduğu belirtilmiştir. Yetiştiriciler ile tavukçuluk sektörüne hizmet veren kurum ve kuruluşlar arasında organizasyonlara ihtiyaç duyulduğu hususuda belirtilmiştir. (HAYTOĞLU ve TESTİK, 1989)

Türkiye tavukçuluğunda 1930'lu yıllarda ilk modernleşme çalışmaları başlamıştır. Ancak; 1952 yılından sonra yurt dışından damızlık materyallerin getirilmesi gerek kamu sektöründe gerekse özel sektörde çeşitli organizasyonların kurulması sonucu gelişmeler hızlanmıştır. fakat planlı gelişmeler 1970'li yıllardan sonra başlamıştır. Kamu sektörü önceliğinde başlayan damızlık ve üretim işletmeleri zamanla özel sektöre de yansımıştır. Ülkemizde broiler işletmelerinin %86.9'u 2.500-5.000 kapasitede, yumurtacı işletmelerin %64.8'i 2500 ve daha aşağı kapasitede çalışmaktadırlar. 1990 yılı itibarı ile 7.6 milyar yumurta üretilmiş olup, horz ve tavuk sayısı 96.6 milyondur. Toplam tavuk eti üretimimiz ise 270 bin ton civarındadır. Bununla birlikte, organizasyon, plan-

proğram, denetim, damızlık materyal, yem, hastalık, pazarlama, eğitim ve yayım, ihracat, veri yetersizliği gibi sorunlar söz konusu yıllarda yaşanmıştır (DİE VI. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI, 1991).

GÜNEŞ ve Ark. (1991), yaptıkları bir çalışmada, Dünya ve Avrupa Topluluğu tavukuluğundaki gelişmeler, Türkiye Tavukçuluğunun Avrupa Birliği Tavukçuluğu karşısındaki durumu ve Avrupa Topluluğuna uyum sağlanması tedbirleri, Türkiye tavukçuluğunun sorunları ve çözüm yolları üzerinde durmuşlardır. Araştırmada broiler üretiminde 1 kg canlı ağırlık artışı için 1.95 kg yem tüketildiğini ve kesim yaşının 47 güne indirildiğini ,yakın bir gelecekte kesim yaşının 37 güne ve yemden yararlanmanın 1.65'e düşürülebileceğini, yumurta tavukçuluğunda; yumurta veriminin yıllık 215 adetten 272 adete çıkarıldığını, yakın bir gelecekte bu miktarın daha da artırılabilceğini belirtmişlerdir. Avrupa birliği ölkelerinde 1987 yılı itibarı ile kişi başına 16.9 kg tavuk eti, 13.9 kg yumurta tüketildiğini, ölkemizde bu miktarların sırası ile 5.6 kg ve 5.1 kg olduğunu, Türkiye tavukuluğunu gelişmiş Avrupa topluluğu tavukçuluğu karşısında koruyabilmek için, şimdiden tedbirlerin alınması gerektiğini ifade etmişlerdir.

SARICA ve ark., (1993) tarafından orum ilinde yapılmış olan çalışmada orum yöresi tavukçuluğunun yapısal özellikleri,ekonomik durumları ve çözüm yolları ele alınmıştır. Araştırma sonucunda bölgedeki işletmelerin % 88'i 1987 yılından sonra devletçe verilen teşvikler sonucu kurulmuştur. Yörede tüm işletmelerde yumurta tavukçuluğu yapılmaktadır. Kümesler tek ve iki katlı (derin altlıklı) olmak üzere iki şekilde inşa edilmişlerdir.İşletmelerde % 55 oranında kahverengi yumurtacı, % 45 oranında beyaz yumurtacı tavuklar kullanılmaktadır. İşletmelerin % 2.2'sinin 10.000'den daha düşük, % 39.9'unun 10.000-20.000, % 36.8'inin 20.000-30.000, % 6.1'inin 30.000-40.000, % 8.7'sinin 40.000-50.000 arasında ve % 6.3'ünün ise 50.000'den fazla kapasiteye sahip oldukları tespit edilmiştir. Yine aynı çalışmada işletme sahibi veya ortaklarının % 30.9'unun ilkokul, % 18.2'sinin ortaokul, % 29.1'inin lise ve % 21.8'inin ise yüksekokul mezunu olduğu belirtilmektedir. Kümeslerde duvar malzemesi olarak % 98 oranında tuğla kullanılmıştır. İşletmelerin % 2'si prefabrik olarak inşa edilmiştir. İşletmelerin % 98'inde doğal havalandırma yapıldığı, mekanik havalandırmadan ise faydalanılmamaktadır. İşletmelerin hiç

birinde kesimhane ve soğuk hava deposunun olmadığı belirtilmiştir. Çoğunlukla (% 90.2) yarı otomatik yemlikler kullanılmıştır. Kümeslerin ısıtılmasında % 19.6 kalorifer, % 7.8'inde elektrikli radyan, % 72.6'sında ise hava durumuna göre bütangazlı ısıtıcılar ve soba ayrı veya birlikte kullanılmaktadır. İşletme masraflarının; Yem % 67.9, damızlık materyal % 3.3, işçilik % 3.4, aydınlatma ısıtma ve su giderleri % 0.7, veterinerlik, aşı ve ilaç masrafları % 2.2, tamir ve temizlik masrafları % 0.4 olduğunu belirtmiştir. Üretim ve pazarlama sorunlarının, soğuk hava deposu ve yumurta tasnif imkanları olan "Çorum Yumurta Üretim ve Pazarlama Şirketi"nce çözüldüğünü ifade etmiştir.

GÜMÜŞ ve ark. (1995), yaptıkları çalışmada, Çukurova Bölgesindeki kümeslerin kapasitelerini, yapısını, kuruluş yıllarını, yetiştirme şeklini, sağlık ve besleme durumlarını ele almışlardır. Araştırmada, işletmelerin %69.48'inin 5.000'in altında kapasitede olduğu tespit edilmiştir. İşletmelerin genellikle 1986-1990 yılları arasında verilen teşvik ve kredilerle kurulduğunu, %64.79'unun 4 dekardan küçük arazilerde üretim yaptığını, kümeslerin %94.12'sinin beton temel üzerine briketten yapıldığını, kümeslerin %96.05'inde dezenfeksiyon yapılmadığını, işletmelerin %63.87'sinin yemleri 1 haftalık süre için aldığını tespit etmişlerdir.

GÜNEŞ ve ark., (1995)'nin çalışmalarına göre, 1993 yılında dünyada 40.494 bin ton tavuk eti üretilmiş ve bu üretimde Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ülkeleri dünya tavuk eti üretiminin yaklaşık yarısını karşılamışlardır. Türkiye 1993 yılında dünya tavuk eti üretiminin % 0.8'ine sahip olmuştur. Dünya tavuk eti dış satımının % 40'ını Avrupa Birliği Ülkeleri, dünya tavuk eti üretiminin yaklaşık yarısını oluşturmuştur. Yine 1993 yılı içerisinde dünyada 571 milyar yumurta üretilmiştir. Bu üretimde Türkiye'nin payı % 1.75 kadardır. Dünya yumurta dış satımının yaklaşık % 70'ini Avrupa Birliği ülkeleri gerçekleştirmiştir. Türkiye'nin payı % 0.1-0.5 düzeyinde kalmıştır.

TÜRKOĞLU (1995), Türkiye tavukçuluğunun üretim ve tüketim düzeyinin bugünkü ve gelecekteki düzeyini, işletmelerin kapasite durumunu, gelişimini ve sorunlarının çözümü bakımından izlenmesi gereken programları araştırmıştır. Araştırma sonucunda, broiler işletmelerinin yarıdan fazlasının 5.000'in altında kapasiteye sahip olduğunu, oysa ki gelişmiş ülkelerde; 20.000-100.000 piliç/devre broiler ve yumurta tavuğu seviyesine ulaşıldığını belirtmiştir.

TÜRKOĞLU (1995), ülkemizdeki tavuk eti üretiminin yaklaşık yarısı mevcut 20'den fazla entegre broiler işletmelerinde gerçekleştirilmektedir. Broiler entegrasyonlarının en büyüğü KÖY-TÜR grubu olup Bolu, Ankara, Eskişehir, Akşehir, Kayseri, Mersin, Elazığ, Diyarbakır ve Samsun illerinde mevcut toplam 9 kesimhaneye ek olarak bir kesimhane de Lades Markası ile Adapazarı-Kaynarca'da faaliyet göstermektedir. KÖY-TÜR grubunun broiler üretimindeki yaklaşık payı % 25 dolayındadır. Ülkemizin ikinci büyük entegrasyonu olan Mudurnu Tavukçuluk günde 50.000 broiler kesimi yapmaktadır. Beypi ve Banvit günde 40.000 broiler kesim kapasitesi ile 3.sırayı paylaşmaktadırlar.Beypi parçalama ve mamül işleme hattına sahip yeni bir kesimhaneyi işletmeye almış bulunmaktadır.

Broiler eti pazarlaması % 90 düzeyinde bütün tavuk olarak gerçekleştirilmektedir. Parça tavuk ve kemiksiz göğüs eti satışları sürekli olarak artmaktadır. Tavuk pizola, şinitzel, tavuk köftesi şeklindeki satışların ancak % 1 civarında kaldığı tahmin edilmektedir. Son yıllarda kırmızı et/tavuk eti fiyat oranı yaklaşık 2 dolayında bir seyir takip etmiştir. Ancak 1994 yılında yaşanan ekonomik kriz sırasında bu oran 3'e ulaşmıştır. Hali hazırda ise 2-2.2 dolayında değişmektedir (TÜRKOĞLU,1995).

Türkiye' de 2 adet Grand Parent Stock işletmesi faaliyet göstermekte olup toplam ihtiyacın yarısını üretmektedir. Her yıl yaklaşık olarak 400.000-500.000 yumurtacı ebeveyn ithal edilmekte ve yılda yaklaşık 30.000.000-35.000.000 ticari hibrid üretilmektedir (TÜRKOĞLU,1995).

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Niğde ve Kayseri illerindeki tavukçuluk işletmelerinin yapısal ve teknik özelliklerini, sorunlarını ve çözüm yollarını ortaya koymaya amaçlayan bu çalışmanın verileri sözü edilen iki ilimizde faaliyet gösteren 22 yumurta tavuğu ve 20 broiler işletmelerinden elde edilmiştir. Yumurtacı işletmelerin 18 adedi Kayseri, 4 adedi Niğde ilinde bulunmaktadır. Broiler işletmelerinin ise 19 adedi Kayseri, 1 adedi ise Niğde ilinde faaliyet göstermektedir. İşletmeler ile ilgili bilgilerin toplanmasında anket formu kullanılmıştır. Araştırmaya yörede bulunan Tarım Teşkilatı, Yem Fabrikaları ve Üretici birliklerinden sağlanan bilgilerle işletmelerin kapasite, adres ve yetiştiricilik yönü gibi bilgilerin tespit edilmesiyle başlanmıştır. İşletmelerden 42 tanesi rastgele örnekleme ile seçilmiştir. Anket soruları ve anket planı hazırlanarak, anket yapılacak işletmeler ziyaret edilerek yüzyüze görüşme yoluyla anketler uygulanmıştır. Sorularımıza hatalı cevaplar verdiği inandığımız işletme sahiplerinin verdiği bilgiler değerlendirmeye alınmamıştır. Yetiştiricilere 8 ana başlıkta sınıflandırılan 70 soru sorulmuştur.

Niğde İç Anadolu Bölgesinin Orta Kızılırmak Bölümünün en büyük merkezi Kayseri'yi Konya bölümüne ve Akdeniz kıyısına bağlayan kara ve demir yolunun geçtiği doğal bir koridorun en dar olduğu kesiminde, Niğde suyu ya da Karasu adı verilen bir akarsuyun batı kenarında kurulmuştur. İl nüfusu 305.861 (1990 sayımı). 14.294 km²; merkez ilçe dışında 5 ilçe, 11 bucak, 322 köy. Merkez ilçenin nüfusu 55.035 (1990 sayımı). Batısında volkanik Melendiz Dağları, Doğusunda Toroslar'ın 2.000 m.'yi aşan ön sıraları yükselir. Güney kesiminde Bolkar dağları ve Aladağlar yükselir, Hasan Dağıda (3268m.) önemli bir yükseltidir. İlin Batı yarısı geniş İç Anadolu kapalı havzasının bir parçasıdır. İlin Güney kesimi sularını Akdeniz'e, Kuzeyde küçük bir kesimi Kızılırmak'a gönderir. İl sınırları içinde en önemli akarsu, üzerinde Mamasın barajının bulunduğu Melendiz suyudur. Niğde, yarı kurak karasal bir iklimin etkisindedir. Kışlar soğuk (Ocak ort. - 0.6 °C) ve karlı geçer. Sıcaklık -27 °C'a kadar düşebilir. Kısa ve yağışlı ilkbaharı sıcak bir yaz mevsimi izler. İl düzeyinde nüfus yoğunluğu (km²'ye 39 kişi) Türkiye ortalamasının çok altındadır. Bu oran

ilin orta kesimlerinde daha yüksektir. Ekilebilir alanlar il topraklarının %25'ine yakın bir yer kaplar; ama sulanan yerler dışında bunun 1/3'ü kadarı nadasa ayrılır. Niğde önemli bir tahıl üretim alanıdır. (Yıllık toplam üretim ortalaması yarım milyon ton dolayında); tarlaların %82 kadarı tahıla ayrılmıştır. Öteki önemli toprak ürünleri şeker pancarı, ayçiçeği, başta patates olmak üzere yumrulu bitkiler ve meyvelerdir (özellikle üzüm ve elma). Geniş bozkırların yayıldığı ilde hayvancılık ve hayvan ürünleri kırsal kesimin önemli bir gelir kaynağıdır. Doğal şartlara uygun olarak en çok küçükbaş hayvanlar (1 milyon baştan çok koyun, ayrıca tiftik keçisi ve kıl keçisi) beslenir.

Kayseri İç Anadolu'nun orta Kızılırmak bölümünde topraklarının küçük bir kesimi Güney'de Akdeniz bölgesine taşıyan il; 943.484 nüfus (1990). 16.917 km²; merkez ilçe dışında 10 ilçe, 14 bucak, 475 köy. Merkezi ilçe nüfusu 421.362'dir (1990 sayımı). İl topraklarının kuzey yarısı sularını Kızılırmak ile Karadeniz'e, Güney yarısı, küçük bir kapalı havza olan Develi ovası dışında, Seyhan'ın kolları ile (Zamantı suyu ve Göksu) Akdeniz'e yollar. Kayseri, şiddetli karasal iklimin etkisindedir. Kışlar soğuk (Ocak ort. -2°C), karlı ve donludur; sıcaklık zaman zaman çok azalır (en düşük sıcaklık -24 °C). Dağlar dışında yıllık yağış tutarı azdır (370 mm); en yağışlı mevsim ilkbahardır. En geniş yeri bozkır kaplar. Ormanlara ancak Güney ve Güneydoğu'daki dağlık alanlar ile Kuzeydoğudaki dağlarda rastlanır. Kayseri, nüfus yoğunluğunun (km²'ye 51 kişi) ve yıllık nüfus artışının (% 0.21) Türkiye ortalamasından az olduğu illerimizden birisidir. Ama il düzeyindeki bu genel veriler, yörelere göre değişir. Başlıca tarım alanı olan ovalarda yoğunluk Türkiye ortalamasının üzerinde, dağlık kesimlerde ise çok altındadır. Nüfusun yarıdan çoğu (% 56.5) kentsel yerleşmelerde yaşar. Bununda 3/4'ten çoğu hızla büyüyen Kayseri kentinde toplanmıştır. En önemli tarım ürünleri, tarlaların % 93 kadarını kaplayan tahıllar (buğday, arpa ve çavdar) ile şeker pancarı, ayçiçeği, patates, nohut ve fasulyedir. Ayrıca çeşitli meyveler (üzüm ve elma) yetiştirilir. Kırsal kesimin başlıca gelir kaynakları hayvancılık ve hayvan ürünleridir.

3.2. Yöntem

3.2.1. Anket Aşamasından Önce Uygulanan Yöntem

Konuyla ilgili bilgisi olan uzman kişilerin, teknik elemanların konu üzerindeki görüşleri alınmıştır. Her iki ilde bulunan, Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri, T.C. Ziraat Bankası, Yem Fabrikaları ve Üretici Birlikleri gibi kuruluşlardan işletmelerin sayı, yetiştiricilik yönü, kapasite ve adresleri temin edilmiştir. Üniversitelerin, Araştırma Kuruluşlarının ve Çiftçi birliklerinin konu ile ilgili araştırma ve yayımları elde edilmiştir. İşletme sahiplerinden bilgilerin derlenmesinde anket formu kullanılmıştır. Öncelikle yakın olması sebebiyle Niğde ilindeki işletmeler ziyaret edilip, daha sonra Kayseri ilindeki işletmelerde ziyaret edilmiştir.

3.2.2. Anket Aşamasında Uygulanan Yöntem

Araştırma yapılacak işletmelere gidilerek, anket ve gözleme dayalı bilgiler toplanmıştır. Anket işletme sahibi ile yüzyüze görüşülerek doldurulmuştur.

3.2.3. Anket Sonucunda Uygulanan Yöntem

Anket sonucunda elde edilen verilerin analiz ve istatistiksel değerlendirilmeleri, "Anket Değerlendirme ve Analiz (ADA-1991)" bilgisayar paket programı ile yapılmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

4.1. Üretim İle İlgili Bilgiler

Broiler işletmelerini kendi aralarında 4000 piliç/kümes'ten az olanlara küçük işletme, 4000-8.000 piliç/kümes olanlara orta büyüklükteki işletme ve 8.000 piliç/kümes ve daha fazla kapasitedeki işletmelere ise büyük işletme diye sınıflandırdığımızda 1 büyük, 14 orta ve 5 küçük işletme olduğunu saptanmıştır. Yumurta tavuğu işletmelerini ise kendi aralarında 10.000 tavuk/kümes'ten az olanlara küçük işletme, 10.000-20.000 tavuk/kümes olanlara orta büyüklükteki işletme ve 20.000 tavuk/kümes ve daha fazla kapasitedeki işletmelere ise büyük işletme diye sınıflandırıldığında 6 büyük, 11 orta ve 5 küçük yumurtacı işletme olduğunu görüyoruz. 6 büyük yumurtacı işletmeden 4 adedi Kayseri'de, 2 adedi Niğde'de. Orta büyüklükteki yumurta tavuğu işletmelerinin 10 adedi Kayseri'de, 1 adedi Niğde'de. Küçük yumurtacı işletmelerin 4'ü Kayseri'de, 1'i Niğde'dedir. Broiler işletmelerinin ise; 1 adedi Niğde'de, geriye kalan 19 adedi Kayseri'dedir. Niğde'deki işletme küçük işletme olup; Kayseri'deki 19 broiler işletmesinin 1'i büyük, 14'ü orta ve 4'ü küçük işletmedir.

Büyük işletmelerin tamamında, orta işletmelerin % 90'a yakın kısmında, küçük işletmelerin ise % 81'inde yem deposunun mevcut olduğunu görülmüştür. Bu da işletme büyüklüğü ile yem deposu arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Yem depoları tam manasıyla istenilen biçimde olmasada ihtiyacı karşılamaya kafi gelmektedir. Yem deposu olarak daha çok kümes yakınındaki boş binalardan faydalandığı gibi , kümeslerin yan tarafında basit bölmeler yapılmıştır.

Çizelge 2. Farklı Büyüklükteki Yumurtacı İşletmelerde Kümes Sayıları

Kümes Sayısı	Bİ	Oİ	Kİ	Toplam	%
1-2		5	5	10	45
3-4	2	6		8	36
5-6	3			3	14
7- +	1			1	5
Toplam	6	11	5	22	100

(Çizelgelerde; **Bİ**: Büyük İşletme, **Oİ**: Orta İşletme, **Kİ**: Küçük İşletme olarak tanımlanmıştır.)

Çizelgeden de görüleceği gibi büyük işletmelerin 2 tanesinin 3-4 kümesi olduğu, yine büyük işletmelerin 3 tanesinin 5-6 kümesi olduğu, 1 işletmenin ise 7 veya daha çok kümese sahip olduğu görülmüştür. Orta büyüklükteki işletmelerde 4'ten fazla kümesi olan işletmeye rastlanmamıştır. 5 orta büyüklükteki işletmede 1-2 kümesi, 6 orta büyüklükteki işletmede 3-4 kümesi olduğu görülmektedir. Küçük işletmelerin tamamında ise 1-2 kümese rastlanmıştır. Niğde ilindeki büyük yumurtacı işletmelerden 1 adedinin 9 kümesi, diğer büyük işletmenin 5 kümesi, orta büyüklükteki işletmenin 3 kümesi ve küçük işletmenin 1 kümesi vardır.

Çizelge 3. İşletmelerin Kuruluş Yılları

Yıllar	Toplam	%
1970-1980	1	2.38
1981-1985	14	33.33
1986-1990	17	40.48
1991-1995	10	23.81
Toplam	42	100.0

Çizelgeden de görülebileceği gibi işletmelerin % 64.29'unun 1985 yılı sonrası kurulduğu görülmektedir. 1985 sonrası tavukçuluk işletmelerinin

sayısının bu denli artmasının en önemli sebebi Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (KKDF) ve Devlet Planlama Teşkilatınca (DPT) verilen desteklemeler önemli olmuştur. Destekleme kalkınmada önceliklilik durumuna göre, yatırım tutarının % 25-40'ının geri ödenmesi suretiyle yapılmaktadır. Bunun yanı sıra bölge tavukçuluğunun gelişmesinde Türkiye Kalkınma Vakfı (TKV)'nin yan kuruluşu olan KÖY-TÜR'ün önemli payı vardır. KÖY-TÜR uygulamış olduğu sözleşmeli çiftçi sistemiyle yörede et tavukçuluğunun gelişmesini sağlamış ve anlaşmalı olduğu tüm çiftçilere gerekli yardımları yapmaktadır.

Yumurtacı işletmelerin % 18'inde, etçi işletmelerin % 16'sında Anamakinası kullanılmaktadır. Yumurtacı işletmelerin % 76'sında, etçi işletmelerin % 68'inde ısıtmada soba kullanılmaktadır. Ayrıca ısımak denilen tüplü ve katı yakıt yakabilen ısıtma araçları da kullanılmaktadır. Aşağıdaki Çizelgede farklı büyüklükteki işletmelerde ısıtmanın hangi methodla yapıldığı gösterilmiştir.

Çizelge 4. Farklı Büyüklükteki İşletmelerin Isıtma Yöntemleri

Isıtıcı Türü	Bİ	Ol	Kİ	Toplam
Anamakinası	2	5	1	7
Soba	5	18	7	30
Isımak		2	2	5
Toplam	7	25	10	42

Büyük işletmelerin % 28'inde anamakinası, % 72'sinde soba kullanılmaktadır. Orta büyüklükteki işletmelerin % 20'sinde anamakinası, % 70'inde soba ve % 10'unda ısımak kullanılmaktadır. Küçük işletmelerde ise % 10'unda anamakinası, % 70'inde soba ve % 20'sinde ısımak kullanılmaktadır.

Broiler işletmelerinde yataklık olarak saman ve talaş kullanılmaktadır. İşletme büyüklüğü ile tercih edilen yataklık çeşidini gösteren Çizelge aşağıda verilmiştir.

Çizelge 5. Broiler İşletmelerinin Büyüklükleri ve Kullandıkları Altlık Çeşidi

Altlık Çeşidi	Bİ	Oİ	Kİ	Toplam
Talaş		4	2	6
Saman		2	1	3
Saman+Talaş	1	8	2	11
Toplam	1	14	5	20

Yöredeki Yumurta tavuğu işletmelerinin tamamı kafes sistemi olup altlık kullanılmamaktadır. Broiler işletmelerinde talaş olarak marangozhane artığı renide talaşı kullanılmaktadır.

Farklı büyüklükteki broiler işletmelerindeki ölüm oranları Çizelge 6'da verilmiştir.

Çizelge 6. Broiler İşletmelerinin Büyüklükleri ve Ölüm Oranı Arasındaki İlişkiler

Ölüm Oranı	Bİ	Oİ	Kİ
< % 5	1	10	2
% 5-10		4	3

Araştırma yaptığımız broiler işletmelerinden; büyük işletmede ölüm oranı % 5'ten daha küçük bulunmuştur. Orta büyüklükteki broiler işletmelerinin % 71'inde ölüm oranı % 5'ten küçük, % 29'unda ise ölüm oranı % 5-10 arasında bulunmuştur. Küçük broiler işletmelerinde ise ölüm oranının bir miktar daha arttığını görmekteyiz, bu işletmelerin % 40'ında ölüm oranı % 5'ten küçük, % 60'ında ise % 5-10 arasında bulunmuştur. Bölgede kümeslerin birbirine çok yakın olması sebebiyle zaman zaman görülen salgın hastalıklar sebebiyle ölüm oranının arttığı yetiştiricinin en büyük şikayetlerinden birisidir. Ölen hayvanların % 60 gibi büyük kısmı derin çukurlara gömülmede, % 40'ı ise yakılarak imha edilmektedir. Büyük işletmelerde ölüm oranının az olması işletmelerde teknik

eleman bulunması ve büyük işletme sahiplerinin nispeten daha bilgili ve tecrübeli olmasından kaynaklanmaktadır.

Bölgedeki Broiler işletmelerinin büyük çoğunluğu KÖY-TÜR A.Ş ile çalıştıklarından ve şirket anlaşmalı olduğu çiftçisine civcivi kendisi verdiği için bölgede broiler hattı olarak Ross büyük oranda kullanılmaktadır. Sayıları az olmakla beraber bazı yetiştiricilerin Hybro hattını kullandıkları da görülmüştür. Yumurta tavukçuluğunda ise anket uyguladığımız farklı büyüklükteki işletmelerin geçmişte ve günümüzde kullandıkları hatlar şöyle bulunmuştur.

Çizelge 7. Önceki Dönemlerde Kullanılan Yumurtacı Hibritler

Yumurtacı Hibrit	Bİ	Oİ	Kİ
Hyline		1	1
Hysex	2	4	
Isa	2	4	
Babcock	2	1	1

Çizelge 8. Günümüzde Kullanılan Yumurtacı Hibritler

Yumurtacı Hibrit	Bİ	Oİ	Kİ
Hyline	5	8	
Hysex			1
Isa			
Babcock	1	2	

Önceki yıllarda Hysex, Isa, Babcock gibi hatlar daha çok yetiştirilirken günümüzde yumurtacı hat olarak Hyline (% 76) çoğunlukla tercih edilmektedir.

4.2. Yetiştirici İle İlgili Bilgiler

İşletme sahiplerinin başlangıçtaki tavukçuluk deneyimleri şöyle bulunmuştur. Büyük işletme sahiplerinin % 30'unun başlangıçta iyi bir tavukçuluk deneyiminin olduğu, % 42'sinin orta seviyede deneyimi olduğu, % 28'inin ise hiç bir deneyiminin olmadığı tespit edilmiştir. Orta büyüklükteki işletme sahiplerinin ise başlangıçtaki tavukçuluk deneyiminin iyi olduğu, % 14'ünün orta seviyede olduğu, % 77'sinin ise hiç deneyimi olmadığı görülmüştür. Bu oranlar küçük işletmelerde daha da kötü olup sırasıyla % 7, % 14 ve % 79 olarak tespit edilmiştir. Buradan çıkan sonuca göre; yetiştirici işe başlarken çok büyük kısmının herhangi bir tecrübesi olmadığı, özentiyle veya etrafında tavukçulukla uğraşan kişilerin teşvikiyle işe başladıkları görülmüştür. Kişilerin herhangi bir deneyimi olmadığı gibi; işletmelerinde teknik eleman bulundurmamaları sebebiyle ilk yıllarda büyük sıkıntı çektikleri özellikle bulaşıcı hastalıklarda çok fazla ölüm olaylarının görülmesi v.b. tespit edilmiştir.

Yörede özellikle küçük ve orta büyüklükteki işletme sahiplerinin asıl mesleği çok büyük oranda serbest meslektir. Özellikle çeşitli meslek gruplarından insanlar 1985 sonrası verilen destekleme ve kredilere çok rağbet etmişler; bir kısmı tavukçuluğu kendisine meslek olarak seçmiş, bir kısmı ise yan gelir olarak tavukçuluğu düşünmüşlerdir. İşletme sahiplerinin tahsil durumuyla işletme büyüklüğü arasındaki ilişki Çizelge 9'da verilmiştir.

Çizelge 9. Yetiştiricilerin Tahsil Durumları ve İşletme Büyüklükleri

Tahsil Durumu	Bİ	Oİ	Kİ
Yüksekokul	2	2	1
Lise			
Ortaokul	2	5	
İlkokul	3	18	8
Tahsili Yok			1

Çizelgeden de görülebileceği gibi yüksekokul mezunu işletme sahiplerinin % 40'ının işletmesinin büyük, % 40'ının işletmesinin orta büyüklükte ve yine % 20'sinin işletmesinin küçük çaplı olduğu görülmektedir. Anketimizdeki yüksekokul mezunu olupta küçük işletmeye sahip olan müteşebbislerin bir kısmı bu işi ek gelir olarak yaptıklarından bahsetmiş, bazı yüksekokul mezunu müteşebbisler ise sermayelerinin azlığından yakınmışlar kendilerinde zamanla işletmelerini büyüteceklerinden bahsetmişlerdir. Burada yüksekokul mezunu diye tanıtılan kişilerin % 75'i 4 yıllık ve daha fazla süreli fakülte mezunlarıdır. Anket çalışması yapılan işletmelerde lise mezunu işletmeciye rastlanmamıştır. Orta okul mezunu işletmecilerden % 29'u büyük işletme, % 71'i orta büyüklükte işletme sahibidirler. İlkokul mezunu işletmecilerden % 10'u büyük işletme, % 62'si orta işletme ve % 28'i küçük işletme sahibidirler. Tüm işletmeler içerisinde işletmelerin % 12'sinin sahibi yüksekokul mezunu, % 17'sinin sahibi ortaokul mezunu, % 69'unun sahibi ilkokul mezunu, % 2'sinin sahibinde tahsili yoktur. Oranlardan da görülebileceği gibi işletme sahiplerinin eğitim durumları yeterli değildir. Daha da önemlisi işletme sahiplerinden hiç birisinin tavukçulukla ilgili hiçbir kurs, seminer v.s almadıkları görülmüştür. Bakıcıların tahsil durumu da işletme sahiplerinin tahsil durumundan hiçte farklı değildir, hatta daha kötüdür. Aşağıdaki Çizelgede bakıcıların tahsil durumları ve görev yaptıkları işletme büyüklükleri verilmiştir.

Çizelge 10. Bakıcıların Tahsil Durumları

Tahsil Durumu	Bİ	Oİ	Kİ
İlkokul	7	20	12
Ortaokul	4	3	2
Lise	3	4	1
Yüksekokul			

İşletmelerin tamamında bakıcı evi bulunmaktadır. Bakıcılar sürekli işçiler ve geçici işçiler olmak üzere 2 çeşittir. İşletmelerin genelinde aile fertleride bakıcılara yardım etmektedirler. Bu yüzden her bir işletmeye ortalama 2.6

bakıcı düşmektedir. En fazla 8 bakıcı çalıştıran işletmeye rastlanılmış, en az 1 bakıcı çalıştırılan işletmelerde mevcuttur. İşletmelerde çalışan bakıcılarında herhangi bir mesleki tecrübeleri yoktur. İşletme sahipleri pazarlamada işbirliği yapılan kuruluşların teknik elemanlarından faydalanmaktadırlar, ekstra masraf olur düşüncesiyle teknik eleman çalıştırmamaktadırlar.

4.3. Kümes ve Diğer Yapılar İle İlgili Bilgiler

Kümesler, bölge iklim koşullarının uygun, taban suyunun yüksek olmadığı, ulaşımı kolay, pazara yakın, su ve elektrik bulunan ve kümes havalandırmasının rahat yapılabileceği, güneyi açık yerlere yapılmalıdır. Ülkemizde inşa edilen kümesler, yanları açık (perdeli), pencere ve penceresiz olmak üzere genellikle 3 çeşittir. İç Anadolu Bölgesinde inşa edilen tavuk kümesleri; iklim koşulları sebebiyle, pencere ve penceresizdir. Kümeslerin inşasında iklim koşulları yanında, coğrafik yapı ve ekonomik koşullarda göz önüne alınmalıdır. Kümeslerin temeli sağlam olmalı ve tabandan gelebilecek nemi geçirmeyecek şekilde olmalıdır. Temel derinliği 60-100 cm, genişliği 40-60 cm ölçülerinde olmalıdır. Kümes genişliği, doğal havalandırmalı kümeslerde etkin bir havalandırma için 9-10 m'yi geçmemelidir. Mekanik havalandırmalı kümeslerin genişlikleri 12 m bazen de 14-16 m'ye kadar uzatılabilir. Kümes duvarının yüksekliği, ortalama 2.2-2.6 m. arasında olmalıdır. Kümes uzunluğu, arazinin meyilli ve kullanılacak otomatik ekipmanların özelliklerine göre değişir. Tavukçulukta 100-125 m. uzunlukta kümesler inşa edilebilir. Duvar malzemesi olarak taş, tuğla, briket gibi malzemeler kullanılabilir. Çatı örtü malzemesi olarak kiremit, eternit, alüminyum, çinko veya ondulin gibi örtü malzemesinden yararlanılabilir. Çatı yalıtım malzemesi olarak strafor, izocam, ruberoit kullanılabilir. Modern bir tavukçuluk işletmesinde, yem deposu, bakıcı evi, idare binası, yumurta tasnif ve muhafaza odası, kesimhane ve soğuk hava deposu, gübrelik gibi yapıların bulunması gerekir.

Anket çalışmasında bilgilerine başvurduğumuz işletmelerde bir işletmenin sahip olduğu kümes sayısı en fazla 9 olarak bulunmuştur. İşletmelerin ortalama olarak 2.2 kümese sahip oldukları görülmüştür. Kümes boyu ortalama

olarak 40.0 m civarındadır; bunun yanında maksimum 60 m, minimum 28.0 m boyunda kümeslerde rastlanmıştır. Kümes eni ise ortalama 10.7 m olarak bulunmuş; maksimum 15 m, minimum 9 m eninde kümeslerde rastlanmıştır. Kümes alanı ortalama olarak 420 m² bulunmuş; maksimum 720 m²'lik; minimum 270 m²'lik kümeslerde rastlanmıştır. KÖY-TÜR'la işbirliği yapan yetiştiricilerde broiler yetiştiriciliğinde tek tip projeli kümes kullanılmakta olup kümes alanı 360-400 m², kümes boyu 40 m, kümes eni 9 -10 m civarında bulunmuştur. Bölgedeki işletmelerde duvar malzemesi olarak daha çok taş (% 56) tercih edilmekte bunu sırasıyla briket (% 26) ve tuğla (% 18) izlemektedir.

İşletmelerin tamamında badana mevcuttur, yalnız bazı işletmelerin duvarın sadece iç yüzeyini badana yaptırdıkları, kümes dışına bakan yüzeyi ise badana yaptırmadıkları görülmüştür.

Çizelge 11. Kümeslere Ait Bazı Değerler

	Ortalama	Maksimum	Minimum
Bakıcı Sayısı	2.6	8.0	1.0
Kümes Sayısı	2.2	9.0	1.0
Kümes Boyu (m)	40.0	60.0	28.0
Kümes Eni (m)	10.7	15.0	9.0
Kümes Alanı (m ²)	420	720	270

Çizelge 12. Farklı İşletmelerde Yalıtım Kullanımı

	Broiler	Yumurtacı
Yalıtım Var	10	8
Yalıtım Yok	10	14

İşletmelerin yarısına yakın bir kısmında (% 43) yalıtım bulunmaktadır. Broiler işletmelerinde bu oran % 50, yumurtacı işletmelerde ise % 36 olarak bulunmuştur. Yalıtım çoğunlukla çatıda yapılmaktadır. Duvar yalıtımı yetiştir-

tiriciler tarafından pek fazla bilinmemekte, duvar malzemesi olarak taş ve briket kullanılan kümeslerde yalıtım malzemesine gerek olmadığına inanılmaktadır. Çatı yalıtımında yalıtım malzemesi olarak daha çok izocam ve türevleri kullanılmaktadır.

Çizelge 13. Kümes Yapılarına Ait Bazı Değerler

Kümes Değeri	Ortalama	Maksimum	Minimum
Pencere Sayısı	10.6	30.0	8.0
Pencere Boyu (m)	1.4	1.6	0.9
Pencere Eni (m)	0.6	1.0	0.5
Hava Delik Sayısı	10.6	20.0	
Baca Sayısı	9.3	16.0	
Baca Boyu (m)	1.6	2.2	
Baca Eni (m)	0.6	1.0	

Çizelge 14. Farklı Büyüklükteki İşletmelerde Havalandırma Yöntemleri

Havalandırma Metodu	Bİ	Oİ	Kİ
Doğal	5	22	10
Mekanik			
Doğal+Mekanik	2	3	

Çizelgeden de görülebileceği gibi kümeslerin havalandırılmasında doğal havalandırma çok fazla tercih edilmektedir. Bunun en büyük sebebi doğal havalandırma için herhangi bir masrafa gerek olmadığından ekonomik olmasıdır. Kümeslerin % 83'ü doğal olarak havalandırılmaktadır. Doğal havalandırmada kümeslerin % 70'ine yakın kısmı hava girişi için pencereleri kullanmakta, hava çıkışı çatıdaki bacalardan gerçekleşmektedir.

İşletmelerin % 30'u ise pencerelere ek olarak hava giriş deliklerini de kullanmaktadır. Pencerelerden hava girişinde faydalanılan kümeslerde kış mevsiminde havalandırma sorun olmakta, bunu gören yetiştiriciler mekanik

havalandırmadan faydalanma imkanı aramaktadırlar. Doğal havalandırmadan büyük işletmelerde faydalanma oranı % 71 civarındadır. Orta büyüklükteki işletmelerde bu oran % 88'e yükselmekte, küçük işletmelerin ise tamamında doğal havalandırmadan faydalanılmaktadır. Tamamen mekanik yolla havalandırılan işletme yoktur. Hava girişini pencerelerden yapan yumurtacı işletme oranı % 30.8, etçi işletme oranı ise % 69.2 civarındadır. Hava girişi için hem pencere hemde giriş deliği kullanan yumurtacı işletme oranı % 66.67, etçi işletme oranı % 33.33'tür.

Broiler işletmelerinde günde 23 saat olacak şekilde aydınlatma ayarlanmaktadır. Bu süre yumurtacı işletmelerde verim döneminde günlük 15-18 saat kadar olmaktadır.

4.4. İşletme Ekonomisi ve Üretim İle İlgili Bilgiler

Broiler işletmelerinde 2 tip yetiştiricilik sistemi uygulanmaktadır. Bunlardan birincisi "hepsi içeri hepsi dışarı", ikincisi "günlük" veya "haftalık" partiler halinde yetiştirme sistemidir. Hepsi içeri hepsi dışarı yetiştirme sisteminde; civciv olarak işletmeye getirilen broilerlerin tamamı 6-8 haftalık besi periyodu sonunda tamamı aynı anda pazara sunulmaktadır. Günlük veya haftalık partiler halindeki yetiştirme sisteminde; hayvanlar günlük veya haftalık partiler halinde hazırlanmaktadır. Yumurtacı işletmeler tavukları 70-80 hafta elde tutmaktadırlar. Ancak yarka fiyatlarının çok yüksek olduğu zamanlarda tavuklar zorlamalı tüy dökümüne sokularak 2.verim yılında kullanılmaktadır. Birinci yıldan sonra ikinci yılda tavuklarda yumurta verimi % 20 düşmektedir (AKBAY, 1985). Broiler işletmelerine getirilen günlük civcivler, civciv bölmelerine veya kümesin uygun bir kısmına yerleştirilir. Civcivlerin 1-3. günlerde ısı isteği 33-34 °C'dir. Sıcaklık kademeli olarak azaltılarak 4. hafta sonunda 20-21 °C'ye düşürülmelidir. 4.haftadan sonraki dönemlerde sıcaklık 15-20 °C'de sabit tutulmalıdır. Uygun yerleşim sıklığı broiler işletmelerinde 12-14 piliç/m² 'dir. Yumurtacı işletmelerde yerleşim sıklığı broilerlerden farklıdır. Bu farklılık yumurtacı tavuğun ırkına ve canlı ağırlığına göre değişmekle birlikte genellikle 4-5 tavuk bir kafes bölmesine konmalıdır. Tavukların gerek et ve

gerekse yumurta verimine etkili olan bir diğer etmende, ışıktır. Broiler işletmelerinde piliçlerin sürekli yem alabilmesi ve kısa sürede gelişebilmesi için günlük 23 saat civarında ışık gereklidir. Yumurtacılar ise yarka döneminde ortalama 11-12 saat, yumurtlama periyoduna gireceği dönemde ise günlük 16-17 saat ışık olmalıdır. Tavuklara gün ışığı dışında kullanılan ışık kaynağı elektriktir. Tavukçulukta maliyetin önemli bir kısmını yem giderleri oluşturmaktadır. Bu yüzden bugün bir broiler piliç, 1 kg canlı ağırlık kazanımı için 6 haftalık sürede ortalama 2 kg, yumurtacılar ise 1 kg yumurta üretimi için ortalama 2.3 kg yem tüketirler. Yemden yararlanma oranı anket yaptığımız işletmelerde ortalama 2.2 olarak bulunmuştur. Bunun yanında yemden yararlanma oranı farklı işletmelerde minimum 1.7; maksimum 3.0 olarak tespit edilmiştir. Yemden yararlanmada önemli faktörlerden birisi tavukların yem saçımı olup ; basit tip yemlik kullanan işletmelerde bu şekildeki yem zayıfatı çok fazla olup, yem daha tavuğun kursağına girmeden telef olmaktadır. Yarı otomatik ve tam otomatik yemlik kullanımı yem saçımını azaltmakta dolaylı olarak yemden faydalanmayı artırmaktadır. İşletmelerin büyük çoğunluğu yarı otomatik ve tam otomatik yemlikler kullanmaktadır, ancak yemlikler bölge dışından temin edildiğinden dolayı zaman zaman sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Küçük işletmelerde ise genelde basit tipte askılı yemlikler kullanılmaktadır. Yemliklerin % 14.29'u bölge içerisinden, % 85.71'inin ise bölge dışından temin edilmektedir. Benzer durum suluklar içinde geçerlidir, işletmelerde kullanılan sulukların % 4.76'sı bölge içinden, % 95.24'ü ise bölge dışından temin edilmektedir. Farklı büyüklükteki işletmelerin yerleşim merkezine olan uzaklıkları Çizelge 15'de verilmiştir.

Çizelge 15. İşletmelerin Yerleşim Merkezine Uzaklıkları

İşletme Büyüklüğü	Yerleşim Merkezine Ortalama Uzaklık (km)
Genel	20.21
Büyük İşletmeler	16.57
Orta İşletmeler	18.19
Küçük İşletmeler	25.07

Çizelgedende görüleceği gibi işletme büyüklüğü arttıkça yerleşim merkezine olan ortalama uzaklığın yakınlaştığını görüyoruz. Bunda en büyük etken pazar durumudur. Pazarlama imkanları arttıkça işletmenin karlılığı ve kapasitesi otomatik olarak artmaktadır. Büyük işletmelerin tamamında pazarlamaya uygun aracın olduğu görülmüştür. Orta boy işletmelerin % 90'ında, küçük işletmelerin % 75'inde ise pazarlamaya uygun aracın bulunduğu tespit edilmiştir. Yöredeki işletmelerin büyük çoğunluğu pazarlamada işbirliği yapmaktadırlar. Broiler işletmelerinin % 96'sı hayvanlarını canlı olarak KÖY-TÜR'e vermekte; şirket kendi kesimhanesinde ürünü işleyerek değerlendirmektedir. İşletmelerin büyüklüğü ile pazarlama tipi Çizelge 16'da verilmiştir.

Çizelge 16. İşletme Büyüklükleri ve Pazarlama Yöntemleri

Pazarlama Yöntemi	Bİ	Oİ	Kİ
Doğrudan İşletmeden	4	19	6
Aracıya	3	4	2
Her ikisi		2	2

Çizelge 17. İşletmelerde Gübrenin Değerlendirilme Şekli

Değerlendirme Şekli	Bİ	Oİ	Kİ
Satılıyor	5	20	7
Tarımsal Amaçlı	2	5	3

Çizelgeden de görüldüğü gibi büyük işletmelerin % 71'inde, orta boy işletmelerin % 80'inde, küçük işletmelerin ise % 70'inde gübre satılmaktadır.

4.5. Üretici Sorunları ile İlgili Bilgiler

Niğde ve Kayseri illerindeki Tavukçuluk işletmelerinin sorunları, ülkemiz genelindeki tavukçuluk işletmelerinin sorunlarına benzemektedir. Mevcut sorunları aşmada Kayseri ilindeki yetiştiricilerin en önemli avantajı biraraya gelip birlikler kurmuş olmalarıdır. Niğde ilindeki yetiştiriciler arasında birlik oluşturmanın daha zayıf olduğu gözlenmiştir. Burada yapılan anketler neticesinde karşımıza en çok çıkan ve yetiştiricilerin yakındıkları sorunlar aşağıda kısaca verilmiştir.

4.5.1. Karma Yem

Broiler üretiminde başlıca girdiler toplam girdiler içinde KOÇAK (1991)'e göre sırasıyla; yem % 66.2, civciv % 21.8, işçilik % 1.9, aşı vs % 3.8, altlık % 2.2, ve ısıtma % 4.1 olarak bulunmuştur. Görüldüğü gibi toplam giderler içinde yemin payı % 66.2 orandadır. Yem fiyatlarının sürekli olarak artması yetiştiriciyi zor durumda bırakmaktadır. Ayrıca zaman zaman yemde görülen kalite problemide önemlidir. Yörede broiler işletmelerinin çok büyük kısmı KÖY-TÜR ile çalışmakta ve yemi KÖY-TÜR özel bir şirketten temin etmektedir. Yeme gelen zam tüketiciye yansımaktadır. Kayseri ilinde faaliyet gösteren ve yöredeki 52 adet yumurtacı işletmenin ortağı olduğu KAYTAŞ A.Ş. kendi yem fabrikasını inşa ettirmektedir, yapılan fabrika saatte 20 ton yem üretebilecek kapasitede olup, bu şekilde ortaklarının yemle ilgili eksikliğini gidermeye çalışılacaktır. Yem üreticilerine yetiştiricinin şikayeti iletildiğinde, yem üreticileri yem hammaddelerinin pahalı olmasından yakınmaktadır.

Türkiye'de karma yem fiyatları serbest piyasa koşullarında oluşmaktadır. Karma yeme 1985 yılında % 20 oranında destekleme ödemesi yapılmış, bu oran 1987 yılında % 25'e artırılmıştır. 1988'de bu oran uygulaması kaldırılarak kg'a 40 TL. sübvansiyon uygulamasına geçilmiştir. 1989 yılında bu uygulama kaldırılmıştır. Halen yeme herhangi bir destek uygulanmamaktadır. Karma yem sanayimiz tavukçuluk sektöründeki hızlı gelişmeye ayak uydurarak kanatlı yemi üretimi önemli ölçüde artmıştır. Genel olarak kanatlı yemi üretiminde nicel olarak bir sorun görülmemiştir. Sorun nitelikli karma yem üretilmemesinden

kaynaklanmaktadır. Bir tavukçuluk işletmesinde toplam üretim girdilerinin % 55-70 kadarını yem giderleri oluşturmaktadır (GÜNEŞ ve ark., 1991). Bu bakımdan tavukçuluk sektörü ile yem sanayi arasında sıkı bir ilişki vardır. Düşük nitelikli yem kullanımı yalnız verim performanslarını düşürmekle kalmaz aynı zamanda ürün maliyetinide artırır.

Türkiye'de nitelikli karma yem üretimi için gerekli bilgi ve teknoloji bulunmaktadır. Sorun karma yem hammaddelerinin üretiminin yetersizliği, niteliğinin düşük olması ve fiyatlarının yüksek oluşundan kaynaklanmaktadır. Soya fasulyesi, mısır, et-kemik unu, balık unu gibi karma yemin niteliğini belirleyen hammaddelerin üretimi yetersizdir. Yağlı tohum küspeler, hayvansal kökenli yemler gibi bazı önemli hammaddelerin nitelikleri arasında (farklı teknolojiler kullanılması nedeniyle) farklılıklar bulunmaktadır.

4.5.2. Hastalık

Hayvan sağlığı, yetiştiricilikte emniyet ve üretimde karlılık sağladığından üzerinde önemle durulmalıdır. Bilindiği üzere tavukçulukta hastalıkların tedavisinden ziyade, hastalıklardan korunma esastır. Bunun için tavukçulukta yaygın bir aşılama uygulaması vardır. Dış ülkelerden çeşitli tavuk hastalıklarına karşı üretilen aşılardan 1984 yılında ülkemize ithalinin serbest bırakılması, su ve sprey usulü ile aşılama uygulamaları sayesinde son yıllarda tavuk hastalıkları ile ilgili şikayetler önemini kaybetmeye başlamıştır. Ancak, aşı ithalatında nakliyenin usulüne uygun bir şekilde yapılması, ithal edilen aşılardan saha kontrollerinin yapılması konularında eksiklikler devam etmektedir.

İşletmelerin büyük çoğunluğunda teknik eleman olmadığı için; yetiştirici hayvanında gördüğü anormalliği veya hastalığı birliğin teknik elemanına bildirene kadar geçen sürede ölüm v.s olaylar olmaktadır. Yetiştiricilerin antibiyotik ve vitamin uygulaması hakkındaki bilgileri tecrübelerine dayanmakta ve zaman zaman yanlış uygulamalar yapılmaktadır. Aşılama konusunda bölge yetiştiricisinin tam bir bilgisi olmayıp hayvana uygulanan 1 ya da 2 aşının hayvana yeterli olduğu gibi yanlış inanışlar mevcuttur. Yine yetiştiricilerin beslenme bozukluğuna bağlı olarak meydana gelen anormallikler hakkında fazla bir bilgisi olmayıp bu tür durumlar hastalık v.s. ile karıştırılarak ilaçla

tedavi cihazına gidilmektedir. İşletmelerde hayvanlara New-castle, İnfeksiyöz Bronşit ve Gumboro aşuları yapılmaktadır, ancak zaman zaman aşuların bozuk olduğu bildirilmektedir.

4.5.3. Damızlık Materyal

Ülkemizde damızlık sorunu ve çözümü esas itibarıyla kamu sektörü tarafından üstlenilmiştir. Damızlık yetiştiriciliği yapan herhangi bir özel kuruluş henüz yoktur. Özel damızlıkçı-kuluçkacı işletmeler hibrit ebeveyn ve büyük ebeveyn soylarını ithal ederek çalışmaktadırlar (GÜNEŞ ve ark., 1991).

Yetiştiricilerin şikayeti, bazı zamanlarda civcivlerin kalitesiz ve genelde fiyatlarının yüksek olması üzerine yoğunlaşmıştır. Yumurtacı işletmeler yarka fiyatlarının yüksek olmasından, buna karşılık üretim sezonu sonunda elden çıkarılan deforme tavukların çok ucuz fiyata satıldığından yakınmışlardır. Civciv piyasasında görülen ani artışların piliç eti fiyatlarına yansımadağından, civcivlerin bazılarında üniform bir gelişme olmadığından yetiştiriciler şikayet etmişlerdir. Damızlıkçı-Kuluçkacı işletmeler ise civciv maliyetinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir. KÖY-TÜR kendi üyesi olan işletmelere yurt dışından getirdiği damızlık yumurtalardan kendi kuluçkahanesinde üretmiş olduğu civcivlerden vermektedir. Üretim sezonu sonunda civciv bedelini çiftçiden almaktadır. KÖY-TÜR ile çalışan çiftçilerin civciv konusundaki sıkıntıları daha az olmaktadır.

4.5.4. Kalifiye İşçi

İşletmelerde çalışan işçilerin işi benimsemedikleri ve belirli bir süre sonra işi bırakarak ayrıldıkları bununda işletme sahipleri için sıkıntı olduğu belirtilmiştir. İşletmelerde çalışan işçilerin pek çoğu ilkokul mezunu olup konu hakkında hiç bir eğitimleri yoktur. İşçiler ise aldıkları ücretin yeterli olmadığından yakınmışlardır. Yine işletmelerde çalışan işçilerin pek çoğu konu hakkında hiç bir bilgisi olmayan aile fertleridir. Özellikle ailedeki kadın ve çocuk iş gücünden de yararlanılmak istenmektedir. Aile fertleri haricinde işletmelerde

çalışan işçilerin çoğunluğunun herhangi bir sosyal güvencesi olmayıp, pek çoğu sigortasız olarak çalışmaktadır.

4.5.5. Barınak ve Donanım

İşletme kapasitelerindeki artışa bağlı olarak mekanizasyon ve otomasyon düzeyleride artmıştır. Ancak yerli ekipman sanayii bu hızlı gelişmeye yeterince ayak uyduramamıştır. Yemlik, suluk ve kafes yapımında başarılı çalışmalar görülmektedir. Anahtar teslimi kümes projeleri, kuluçka makinaları, kesimhane ekipmanları üretiminde eksiklikler vardır. Yöredeki üretici birlikleri yurt içindeki tavukçulukla ilgili fuar, panayır, sergi v.b. etkinliklere bünyelerindeki teknik elemanları göndererek alet-ekipman gibi bazı eksikliklerini buralardan daha ucuza sağlama yolunu seçmektedirler. Zaman zaman bölgeye gelen tavukçulukla ilgili malzemeleri pazarlayan pazarlamacılar birliklerin merkezlerine uğrayarak buradaki teknik elemanlarında görüşleri doğrultusunda üreticilerin ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Broiler ve yumurtacı civciv kümeslerinde kümeslerin pencereli olması uygundur. Ele aldığımız işletmelerdeki kümesler bu açıdan uygun yapıdadır.

4.5.6. Organizasyon ve Pazarlama

Tavukçulukta organizasyon sorunları; üretim planlaması, verimliliğin yükseltilmesi, üretim maliyetlerinin düşürülmesi ile üretim kalitesinin yükseltilmesi ve pazarlama yönteminin geliştirilmesi ile ilgilidir (GÜNEŞ ve ark., 1991). Pazarlama, organizasyon eksikliği sebebi ile meydana gelen en büyük sorunlardandır. Ülkemizdeki hızlı nüfus artışı, satın alma gücünün düşüklüğü, tavuk eti ve yumurta pazarını olumsuz etkilemektedir. Türkiye'de tavuk ürünleri fiyatları halkımızın satın alma gücüne kıyasla yüksektir. Avrupa Birliği ülkelerinde tarım sektöründe çalışan bir işçi 1 saat ücreti ile 3-3.5 kg tavuk eti satın alırken, ülkemizde ancak 300 gr tavuk eti ve 400 gr yumurta satın alabilmektedir. Ülkemizde tavuk ürünleri serbest piyasa koşullarında, büyük işletmeler ve dış satımcılar tarafından kolayca yönlendirilebilmektedir. Üretici ile tüketici arasındaki zincirin uzun olması da üreticilerin kar payını

düşürmektedir. Bir ürünün pazar fiyatını etkileyen en önemli etmen, üretim maliyetidir. Ülkemizde üretim maliyetleri ileri ülkelere kıyasla kısmen yüksektir. İç tüketimi sınırlayan ve dış pazarlarda rekabet gücünü olumsuz etkileyen bu durum, ülke tavukçuluğunda önemli ıslah ve bakım-yönetim sorunlarının olduğunu göstermektedir (GÜNEŞ ve ark., 1991). Araştırma yaptığımız bölgedeki üreticiler, tavuk eti ve yumurtanın fiyatının düşüklüğünden ve pazarın istikrarsızlığından yakınmışlardır. İşletmelerde yumurta muhafaza odası bulunmadığından üreticiler ürettiği yumurtayı uzun süre elde tutamamaktadır. Bu da üreticinin pazarlık gücünün kırılmasına sebep olmaktadır.

4.5.7. Kredi

Yetiştiricilerin büyük çoğunluğu finansman sıkıntısı çektiklerini, banka kredi faizlerinin bu sektör için yüksek bulduklarını ve geleneksel bürokratik formalitelerin fazla olduğunu bildirmişlerdir. T.C. Ziraat bankası tarafından çiftçilere çeşitli isimlerde ve farklı faiz oranlarında krediler verilmektedir. Görüşülen banka yetkilileri çiftçilerin faiz limitlerini yüksek bularak bu tür kredilere çok fazla rağbet etmediklerini söylemişlerdir. Tavukçuluk işletme sahiplerinin en çok rağbet ettikleri kredi yem kredisi olup yıllık faiz limiti % 43'tür. Bankadan kredi alınırken teminat olarak istenen tapu v.s ya da kefil bulma gibi uygulamaların çiftçinin krediye karşı olan ilgisini azaltmaktadır. Krediler, genellikle banka teminat mektubu gösterebilen, büyük kapasiteli işletme sahiplerine verilmektedir. Bunun sonucunda, yardım ve desteğe ihtiyacı olan küçük kapasiteli işletmeler bu tür fırsatları değerlendirememektedirler.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Yapılan çalışma sonucunda Kayseri ilinde tavukçuluk işletmelerinin sayısal ve kapasite olarak en üst seviyeye gelmiş bulunmaktadır. Bundan sonra bölgede verilecek teşvik v.s. desteklemelerin Niğde iline yönlendirilmesi bu bölgenin ekonomik gelişmesini hızlandırmış olacak, hemde Kayseri ilindeki mevcut işletmelerin sorunlarını en azından sabit seviyede tutarak sorunların çözümünde bölge yetiştiricisine yardımcı olmaya çalışılacaktır. Tavukçuluk işletmelerinin bol miktarda kurulduğu bölgelerde çevre kirliliği ile ilgili sorunlar önem kazanmaktadır. Bu amaçla gübre kurutma ve değerlendirilmesi üzerinde planlı çalışmalar yapılmalıdır. Yerel yönetimlerle üretici birlikleri anlaşarak ortak tesisler oluşturmalıdırlar.

Yörede bulunan üretici birlikleri desteklenerek mevcut organizasyonların geliştirilmesine çalışılmalıdır. Üretici birliklerinin kendi hayvanının yemini sağlayacak şekilde yem fabrikalarını kurmaları için sağlanabilecek her türlü kolaylık yetkililer tarafından yapılmalıdır. Mevcut birliklerin bünyelerinde çalıştırdıkları teknik elemanları zaman zaman yurt içinde farklı bölgelere teknik inceleme gezilerine göndermeleri ve imkanlar nispetinde kısa süreli de olsa teknik elemanlarını yurt dışına göndererek eğitim faaliyetlerinde iştirak ettirmeleri bölge ve ülke tavukçuluğu için çok yararlı olacaktır.

Kurulacak yeni tesisler ve mevcut tesis sahipleri ve bilhassa üretici birlikleri ile araştırmacı kuruluşlar arasında işbirliği yoluna gidilmeli teorik ve pratikte karşılaşılan sorunların çözümü gerçekleşmelidir.

Üreticilerin büyük çoğunluğunun kamu kuruluşlarının üretim ve araştırma faaliyetlerinden haberleri olmadığı, tavukçulukla ilgili araştırma ve yayım sonuçlarının ellerine ulaşmadığını belirtmiştir. Ayrıca bu konuda üreticilerinde bir gayret içinde olmadıkları gözlenmiştir. Bu nedene tavukçulukta güncel konuların ele alınarak araştırma sonuçları ile zenginleştirilmiş bilgileri içeren yazılı ve sözlü yayınların yöre üreticilerine ilgili kuruluşlar ve üniversiteler aracılığı iletilmesi faydalı olabilecektir. Bölge üreticilerinin en çok yakındıkları diğer sorunlarla ilgili çözüm yolları aşağıda maddeler halinde verilmeye çalışılmıştır.

5.1. Karma Yem

Ülkemizde 1 kg canlı ağırlık artışı ve yumurta üretimi için ileri ülkelere kıyasla 0.5-1.0 kg. daha fazla yem tüketilmektedir. Bu farkın azaltılabilmesi için genetik ıslah yanında yem üretiminin artırılması gerekmektedir. Ülkemizde üretim maliyetlerinin yüksek, yemden yararlanma oranının düşük olmasında niteliksiz yem kullanımının etkisi büyüktür (GÜNEŞ ve ark., 1991).

Karma yemlerin üretimi ve fiyatlarını oluşumu sürekli takip edilmelidir. Kurulu veya kurulacak yem fabrikalarının laboratuvar destekli olması sağlanmalıdır (SARICA ve ark., 1993). Yem hammaddelerinin üretimi, ülke genelinde planlanmalı, gerekirse destek uygulamasına geçilmelidir. Kesimhane atıklarını değerlendirmek için rendering tesisleri kurulması uygun olacaktır. Yem fabrikalarının hammadde depolama imkanları artırılarak, yem stoku yapan araçların yem fiyatlarını yükseltmeleri önlenmelidir.

5.2. Sağlık Koruma ve Hastalık

Sağlık koruma, hayvanların hastalanmalarını engelleyecek önlemleri alma sanatıdır. Hayvancılıkta ve bilhassa tavukçulukta sağlık koruma esastır. Bu amaçla, bulaşıcı hastalıklara karşı aşılama, iç ve dış parazitlerle mücadelenin zamanında yapılması gerekmektedir. Ayrıca tavukçuluğun yaygın olduğu bölgelerde yeterli ekipman ile donatılmış ve tavuk hastalıkları konularında uzmanlaşmış, veteriner hekimlerin çalışabileceği, bölge teşhis laboratuvarları kurulmalıdır (GÜNEŞ ve ark., 1991).

Kuruluş aşamasındaki işletmelerin birbirine uygun mesafede olmasına dikkat edilmelidir. Zira şu anki mevcut olan ve birbirine çok yakın mesafede bulunan kümeslerden herhangi birisindeki hastalık diğerine rahatlıkla geçebilmekte bu ise pek çok probleme sebep olmaktadır. Birbirine yakın durumda bulunan işletmelerde ise sağlık koruma koşullarına dikkat edilmesi, yetiştiricilerin sürekli olarak birbirleriyle irtibat halinde bulunması gibi şartlara riayet ederek birbirine yakın işletmelerde aynı yaşta olan hayvanlar barındırılarak risk en aza indirilmiş olur. Araştırma yapılan iki ildeki üniversitelerin Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlığı Programları ile işbirliği yapabilecek veya bu programlar bünyesinde

kurulabilecek Hayvan Hastalıkları Laboratuvarı ile yöre yetiştiricisine daha iyi hizmet verilebilecektir.

5.3. Damızlık Materyal

Yerli hibrit ebeveyn çalışmalarına hız verilmeli, özel sektör bu alandaki yatırımlara özendirilmelidir. Kamu sektöründe genetik ıslahta görev alabilecek kuruluşlar arasında işbirliği sağlanmalıdır. Bu kuruluşların çevre koşulları günümüz teknolojisine uygun olarak iyileştirilmeli ve nitelikli uzman eleman eksiklikleri giderilmelidir. Yerli hibrit üretim çalışmalarında, ıslahı zor olan özelliklerden ziyade, ıslahı kolay ve üretim ekonomisi ile direkt ilişkili olanlara öncelik verilmelidir. Hibrit dış alımlarında kalitesinden emin olunmayan hibritler yurda sokulmamalıdır. İthal edilen hibritler, farklı coğrafik bölgelerimizde, performans testlerine tabi tutularak verimleri belirlenmelidir. Bunun yanında rastgele test çalışmaları yapılarak sonuçlar ilgililere duyurulmalıdır.

5.4. Kalifiye İşçi

İşletmelerde çalışan bakıcı ve işçilerin eğitim seviyelerinin ve mesleki tecrübelerinin artırılması için; işlerini aksatmayacak şekilde değişik dönemlerde az sayıda katılımcıya hitabeden kurslar ve seminerler düzenlenerek eğitim seviyeleri ve mesleki tecrübeleri yükseltilmeye çalışılmalıdır. Bu konuda devletin yeni işletmeler için yeterli hassasiyeti göstermesi ve nereden mali destek alırsa alsın kurs belgesi ve tavukçuluk deneyimi olmayan elemanların sahada istihdam edilmesi önlenmelidir.

5.5. Barınak ve Donanım

Kümesler ulaşımı kolay, elektiriği ve suyu olabilecek, güneyi açık ve pazara yakın yerlere kurulmalıdır. Masrafsız olması sebebiyle doğal havalandırmanın uygun olarak yapılabileceği yerlerde tercih edilmelidir. Kümeslerin ısıtma, yalıtım, ve havalandırma durumları iyileştirilmeli ve yem

kaybını en aza indirebilmek için otomatik yemlikler kullanılmalıdır. Eski kafes, vantilatör, ana makinası gibi ekipmanlar yenileriyle değiştirilmelidir.

5.6. Organizasyon ve Pazarlama

Ülkemizde iç talebin artışı, nüfus artışı ile halkımızın gelir düzeyi ve satın alma gücüne bağlıdır. Bu sebeple iç talebin arttırmanın yolu halkımızın gelir düzeyinin yükseltilmesi ile yakından ilgilidir. Bununla birlikte, iç pazar potansiyeli kısa vadede arttırılamamasına karşılık, dış pazar potansiyeli kısa vadede değiştirilebilir. Bunun için; kaliteli ve yeterli miktarda standart tavuk ürünleri, birbirini bütünleyen pazarlama hizmetleri ve uygun fiyatlarla dünya piyasasına açılmak en önemli koşuldur (GÜNEŞ ve ark., 1991). Mevcut kesimhane, yumurta derecelendirme ve muhafaza ünitelerinin daha da geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Tavuk etinin ve yumurtanın besleyici değerini anlatan reklam filmleri, ülke sathında yayın yapan televizyonlarda gösterime sokulmalıdır.

5.7. Kredi

Yumurta ve tavuk eti fiyatlarının düşük olduğu dönemlerde yetiştiriciler mali yönden desteklenmeli, işletme büyüklüğünü belli ölçüde tutacak bir faiz limiti ile kredilendirme sistemi geliştirilmelidir. Bu mümkün değilse, pazarlama şirketlerince bir fon oluşturularak gerektiği zaman üreticilere bur fondan destek sağlanmalıdır (SARICA ve ark., 1993). Bölgedeki işletmelerin büyük çoğunluğunun küçük ve orta çaplı işletmeler olduğunu düşünülürse; özellikle yumurta fiyatının düşük olduğu ve tavuk eti piyasasının dar boğaza girdiği zamanlarda işletme büyüklüğünü belirli ölçüde tutacak bir faiz limiti ile kredilendirme sistemi işbirliği yapılan kuruluş tarafından sağlanmaya çalışılmalıdır.

6. ÖZET

Bu çalışmada, Niğde ve Kayseri illerinde bulunan tavukçuluk işletmelerinin mevcut durumları, teknik özellikleri ve sorunları üzerinde durulmuş, yetiştiriciye yardımcı olabilecek çözüm yolları sunulmuştur.

Araştırma materyalini Niğde ve Kayseri illerinde bulunan 20 broiler, 22 yumurta tavuğu işletmesi oluşturmuştur. İşletmeler ile ilgili bilgiler anket yöntemi ile toplanmıştır ve bu bilgilerin değerlendirilmesinde "ADA" bilgisayar paket programı kullanılmıştır.

Bölgedeki tavukçuluk işletmelerinin çoğunun 1985 sonrası kurulduğu görülmüştür. Yetiştiricilerin işe başlarken çok büyük kısmının tecrübesi olmadığı gibi; işletmelerinde teknik eleman bulundurmamaları sebebiyle ilk yıllarda büyük sıkıntı çektikleri özellikle bulaşıcı hastalıklarda çok fazla ölüm olaylarının görülmesi v.b. tespit edilmiştir. İşletme sahipleri pazarlamada işbirliği yapılan kuruluşların teknik elemanlarından faydalanmaktadırlar.

Bölgedeki işletmelerde duvar malzemesi olarak taş (% 56) tercih edilmekte bunu sırasıyla briket (% 26) ve tuğla (% 18) izlemektedir. Kümeslerin havalandırılmasında doğal havalandırma tercih edilmektedir. İşletmelerde ortalama yemden yararlanma oranı 2.2 olarak bulunmuştur. Bunun yanında yemden yararlanma oranı farklı işletmelerde minimum 1.7, maksimum 3.0 olarak tespit edilmiştir. Broilerler yerde, yumurtacılar kafeste yetiştirilmektedir. Broiler işletmelerinde m²'de 10-12 piliç, yumurtacı işletmelerde ise kafes gözünde 4-5 tavuk barındırılmaktadır. En çok görülen hastalıklar İnfeksiyöz Bronşitis, Gumboro, Newcastle ve Kanibalizm'dir.

Önemli sorunlar şöyle sıralanabilir. Yem, hastalıklar, damızlık materyal temini, işletme sahibi ve işçilerin eğitim yetersizliği, yetersiz barınak-donanımı ve kredi zorlukları. Sonuç olarak; daha verimli bir üretim ve tavukçuluğun gelişmesi için konuyla ilgili teknik ve ekonomik tedbirler alınmalıdır. Pazarlama konusunda ise mevcut organizasyonlar geliştirilerek daha iyi bir organizasyona gidilmelidir.

7. SUMMARY

Determining the present structure and problems of poultry farming in Niğde and Kayseri cities to make some suggestions in order to, overcome these problems and improve the production are aimed in this study.

The material is presently active poultry farms in the province that are 42 in total, which 20 of them are broiler, 22 of them are layer. The information about these farms are obtained by means interview and the obtained information is analyzed by a computer programme called ADA.

When regional research has been carried out it has been found that, since 1985 most of the farmers which deal with poultry production were inexperienced and due to the lack of technicians they had difficulties because of the diseases, which has accompanied by a high rate deaths. Farmers who deal with production usually have collaborated with the technicians of the marketing company.

The regional farmers has preferred stone (56 %), briquette (26 %), and brick (18 %) in building the walls of the hen coops. Food consumption is determined to be 2.2 kg/bird, food consumption max. 3.0 kg/bird, min.1.7 kg/bird. The broilers are kept on the floor, layers are kept in cages. The stocking rate is 10-12 bird/m² and 4-5 bird/cage respectively for broiler and layer farms. The most common poultry diases are Inf. Bronchitis, Gumboro, New-castle and canibalisme.

As a result, the important problems in poultry can be summarised as follows; food, diseases, breeding stock, credit and the unexperienced managements as well as the lack of education among the workers and the inadequet facilities of the hen coops all effects the poultry production. Therefore; in future, technical improvements and economical measurements must be taken, as well as marketing developments.

8. KAYNAKLAR

AKBAY,R., 1985. Bilimsel Tavukçuluk, Ders Kitabı, Güven Matbaası, Ankara

AKDEMİR, Ş.,1987 Adana-İçel İllerinde Etlik Piliç ve Yumurta Ekonomisi, Ç.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilimdalı, Doktora Tezi, Adana,

ANONİM, 1991. VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı ÖİK Raporu Hayvancılık Kitabı, T.C.Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara.

ANONİM, 1992. Tavukçuluk Raporu, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Hayvancılık ÖİK Raporu, Ankara.

GÜLMEZ, L., ARIKBAY, C.,1992. Tavukçulukta Verimlilik ve Verimliliği Artırma Yolları, Tavukçulukta Verimlilik Sempozyumu, 1-6, İzmir

GÜMÜŞ ve ark., 1995. Çukurova Bölgesi Broiler İşletmelerinin Yapısal-Teknik Özellikler, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Yollarının Araştırılması, Uluslararası Tavukçuluk Fuarı ve Konferansı, İstanbul.

GÜNEŞ, T. ve ark., 1991. Avrupa Topluluğuna Tam Üye Olma Çalışmaları Aşamasında Türkiye Tavukçuluğunun Genel Durumu, Teknik Tavukçuluk Dergisi, 74, 8-29.

GÜNEŞ ve ark., 1995. Avrupa Birliği ve Türk Tavukçuluğunun Üretim, Tüketim, Dış Satım ve Dış Alım Yönünden Karşılaştırılması, Uluslararası Tavukçuluk Fuarı ve Konferansı Bildirileri, İstanbul.

ÖZEN, N. 1989 "Tavukçuluk" Yetiştirme,İslah,Besleme,Hastalıklar, Et ve Yumurta Teknolojisi, Ders Kitabı, 19 Mayıs Üniversitesi, Samsun, 331s.

ÖZTÜRK, F., 1993. VI. Plan Döneminde Tavukçuluk Sektöründe Öngörülen Hedefler ve Mevcut Durumun Genel Bir Değerlendirilmesi, Teknik Tavukçuluk Dergisi, Sayı:79, 1-8.

PAREK, T.,1985. Uygulamada Tavuk Ürünlerinin Pazarlanmasında Karşılaşılan Sorunlar, Ulusal Tavukçuluk Sempozyumu, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi, 74-83, Adana.

SARICA M., EFİL, H., ÖZ, H., 1994. Çorum Yöresi Tavukçuluk İşletmelerinin Yapısal Özellikleri, Ekonomik Durumları, Sorunları ve Çözüm Yollarının Araştırılması, Tr.J.of Veterinary and Animal Sciences 18.

TESTİK, A., 1988. Çukurova Bölgesi Yumurta Tavukçuluğunun Teknik Yapısı, Doğa Türk Veterinerlik ve Hayvancılık, 12, 3.

TESTİK, A., HAYTOĞLU, G., 1989. Hatay İli Etlik Piliç İşletmelerinin Teknik Özellikleri ve Sorunları, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi Cilt:4, Sayı:2.

TÜRKOĞLU, M., 1993. "Hayvan Yetiştirme" Ders Kitabı, A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları, Ankara, 285s.

TÜRKOĞLU, M., AKBAY, R., 1993. Tavukçuluğumuzun Geliştirilmesinde İzlenilebilecek Yeni Yaklaşımlar, Uluslararası Tavukçuluk Kongresi, İstanbul.

TÜRKOĞLU, M., 1995. Türkiye Tavukçuluğunun Durumu, Uluslararası Tavukçuluk Kongresi, 14-21, İstanbul.

9. TEŞEKKÜR

Bu çalışmada çok değerli fikirlerine başvurduğum hocalarım, Sayın Prof.Dr. Haluk İPEK ve Sayın Y.Doç.Dr. Ömer CAMCI Beylere, Kayseri ilindeki çalışmalarımızda bana yardımcı olma zahmetinde bulunan KÖY-TÜR A.Ş. Kayseri Bölge Müdürlüğü Müdür Yardımcısı Zir.Yük.Müh. Fethi SÜRÜCÜ Beye, KAYTAŞ (Kayseri Tavukçuluk A.Ş.) genel müdürü Orhan ÜNAL Bey ve Veteriner Hekim Ali BORAZAN Beylere ve anket çalışmamızda sorularımıza cevap vererek çalışmamıza katkıda bulunan sayın yetiştiricilerimize teşekkürü borç bilirim.

10. ÖZGEÇMİŞ

Kimlik Bilgileri

Adı Soyadı : Mevlüt NOYAN
Doğum Yeri : Niğde
Doğum Tarihi : 08.01.1971

Öğrenim Bilgileri

İlköğrenim 1977-1982 Atatürk İlkokulu Bozkır/KONYA
Orta ve Lise Öğrenimi 1982-1988 Bozkır Lisesi Bozkır/KONYA
Yüksek Öğrenim 1988-1992 Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Zootečni Bölümü
Mezuniyet Çalışması: "Kümeslerin Havalandırılması"
Yüksek Lisans M.K.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Zootečni Ana
Bilimdalı, 26.02.1994'ten beri

2010
DOKÜMANLARI
2010